

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ВИЗНАЧЕННЯ ПРІОРИТЕТНОСТІ СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ ТУРИЗМУ ТА ГОСТИННОСТІ РЕГІОНУ

Одеський національний морський університет

Анотація. Розглянуто методичний підхід щодо визначення пріоритетності розвитку СМАРТ-спеціалізації сфери туризму та гостинності на рівні регіону. Даною методикою запропоновано використання коефіцієнтів спеціалізації, соціальної, фінансової, економічної ефективності. З урахуванням, якщо значення показників вище 1,0, то галузь є соціально значущою для регіону. Розраховані коефіцієнти (окрім коефіцієнту спеціалізації, який теж знаходиться у допустимих межах) - вище 1,0, що свідчить про пріоритетність туризму та сфери гостинності у Південному регіоні України.

Ключові слова: СМАРТ-спеціалізація; туризм; гостинність; регіон.

Abstract: The methodical approach to determining the priority of the development of SMART specialization in the field of tourism and hospitality at the regional level is considered. This methodology suggests the use of coefficients of specialization, social, financial, and economic efficiency. Given that, if the value of the indicators is above 1.0, then the industry is socially significant for the region. The calculated coefficients (except for the coefficient of specialization, which is also within acceptable limits) are above 1.0, which indicates the priority of tourism and hospitality in the Southern region of Ukraine.

Keywords: SMART specialization; tourism; hospitality; region.

Перспективним інструментом забезпечення інноваційного розвитку туризму та гостинності на рівні ОТГ та регіону є концепція СМАРТ-спеціалізації, яка довела свою ефективність у країнах ЄС [1, с. 179]. СМАРТ-спеціалізація є новою філософією стратегій, спрямованих на підвищення рівня конкурентоспроможності розвитку територій, що на відміну від традиційного підходу «фінансового вирівнювання» шляхом дотації та інших виплат з державного бюджету для підтримки територій та ОТГ, орієнтована на розвиток унікальних виробничо-інноваційних систем, що базуються на місцевих ресурсах, у результаті чого вони стають драйверами соціально-економічного розвитку регіону та основним джерелом конкурентних переваг.

Підходи та методики вибору галузей регіону для реалізації проектів СМАРТ-спеціалізації спираються на обчислення коефіцієнтів спеціалізації територій та коефіцієнтів інноваційного розвитку галузей.

Основною причиною, згідно якої не враховано туризм та сферу гостинності у якості пріоритету з позицій СМАРТ-спеціалізації, є труднощі в оцінці їх інноваційного потенціалу. На відміну від промислового сектору, інновації у сфері туризму та гостинності статистично не обліковуються. Інноваційна активність даних видів господарювання вимірюється переважно за показниками якості, які також складно науково оцінити. Тому, на нашу думку, необхідні науково обґрунтовані підходи до вивчення та актуалізації СМАРТ-спеціалізації туризму та гостинності в регіоні, або в межах ОТГ, що враховують специфіку саме даного бізнесу.

Враховуючи наявні методичні підходи та специфіку сфери туризму та гостинності, запропоновано методичний підхід щодо оцінки пріоритетності СМАРТ-спеціалізації сфери туризму та гостинності, або окремих її складових. Пропонований підхід передбачає розрахунок наступних показників:

1. Коефіцієнт спеціалізації - відношення питомої ваги галузі регіону в обсязі випуску продукції галузі країни до питомої ваги господарства регіону в господарстві країни. Значення даного показника вище 1,0 показує пріоритетність галузі для економіки регіону. Коефіцієнт спеціалізації розраховується за формулою:

$$K_{sp} = \left(\frac{Q_i/Q_r}{SQ_i/SQ} \times 100 \right) / \left(\frac{GRP}{GDP} \times 100 \right) \quad (1)$$

де: Q_i - обсяги виробництва продукції(послуг) i -ї галузі в регіоні; Q_r - валові обсяги випуску продукції (послуг) у регіоні; SQ_i - обсяги випуску продукції галузі в країні; SQ - валові обсяги випуску продукції (послуг) у країні; GRP - валовий регіональний продукт; GDP - валовий внутрішній продукт.

2. Коефіцієнт соціальної ефективності - показник, що відображає відношення питомої ваги зайнятих у галузі у регіоні до питомої ваги зайнятих у галузі на рівні країни. Значення вище 1,0 показує, що дана галузь є соціально значущою для регіону. Коефіцієнт соціальної ефективності розраховується за формулою:

$$K_S = \frac{P_i/P_r}{SP_i/SP} \quad (2)$$

де: P_i чисельність зайнятих працівників у галузі (у тому числі самозайнятих) в регіоні; P_r - загальна чисельність зайнятих осіб (у тому числі само зайнятих) у регіоні; SP_i - чисельність зайнятих працівників у галузі (у тому числі самозайнятих) в країні; SP - загальна чисельність зайнятих осіб (у тому числі самозайнятих) в країні.

3. Коефіцієнт бюджетної ефективності - визначає значимість податків, утримуваних з підприємств галузі для місцевих і регіональних бюджетів.

$$K_B = \frac{T_i/T_r}{ST_i/ST} \quad (3)$$

де: T_i - обсяги туристичного збору в регіоні; T_r - загальна сума податкових надходжень регіону; ST_i - обсяги туристичного збору в країні; ST - загальна сума податкових надходжень зведеного бюджету.

4. Коефіцієнт економічної ефективності - визначає порівняльну рентабельність галузі у регіоні, що опосередковано вказує на умови розвитку даного бізнесу в регіоні та його інвестиційної привабливості:

$$K_E = \frac{R_i/R_r}{SR_i/SR} \quad (4.)$$

де: R_i - рентабельність операційної діяльності підприємств галузі у регіоні; R_r - середня операційна рентабельність сфери послуг у регіоні; SR_i - рентабельність операційної діяльності підприємств галузі у країні; SR - середня операційна рентабельність сфери послуг у країні.

Згідно запропонованого методичного підходу, галузь туризму та гостинності може бути об'єктом розвитку проєктів СМАРТ-спеціалізації у регіоні, якщо результатирозрахунків задовольняють умові:

$$\sum_{i=1}^n 0,8 n \leq K_n \leq n \quad (5)$$

де: n - кількість коефіцієнтів, що обчислювалися.

Отже, запропонований методичний підхід визначення актуальності СМАРТ-спеціалізації туризму та гостинності у регіоні є універсальним й може застосовуватися на рівні ОТГ. Коефіцієнти, що пропонуються, дозволяють дослідити рівень економічної, фінансової та соціальної значущості галузі для регіону а також створені умови для її розвитку.

На основі запропонованих методичних підходів нами здійснено дослідження щод пріоритетності сфери туризму та гостинності південного регіону України (крім АР Крим). З огляду на форму подання статистичної звітності, де відсутні показники економічного та соціального розвитку туристичних підприємств в якості об'єкту для проведення розрахунків обрано КВЕД І «Тимчасове розміщення й організація харчування», а також КВЕД R «Мистецтво, спорт, розваги і відпочинок». Дані сфери діяльності є основою туристичного та готельного комплексу регіону та безпосередньо формують базу для розвитку «вхідних» туристичних потоків [2, с. 179]. Підставивши статистичні дані у формули (1-4), розраховано коефіцієнти СМАРТ-спеціалізації сфери гостинності Південного регіону України. Отримані показники наведено на рис. 1.

Проведені розрахунки показали, що сфера туризму та гостинності в цілому є важливою галуззю розвитку економіки Південного регіону України [3]. Усі розраховані коефіцієнти (окрім коефіцієнту спеціалізації, який теж знаходиться у допустимих межах) - вище 1,0, що свідчить про наявність переваг туризму та гостинності як галузі народногосподарського комплексу на регіональному рівні.

Основними бар'єрами для впровадження СМАРТ-спеціалізації у сфері туризму та гостинності в Південному регіоні України є низький рівень інвестицій та інновацій. На регіональному рівні інвестиційні та інноваційні проєкти підтримуються в більшій ступені на рівні декларативних заяв.

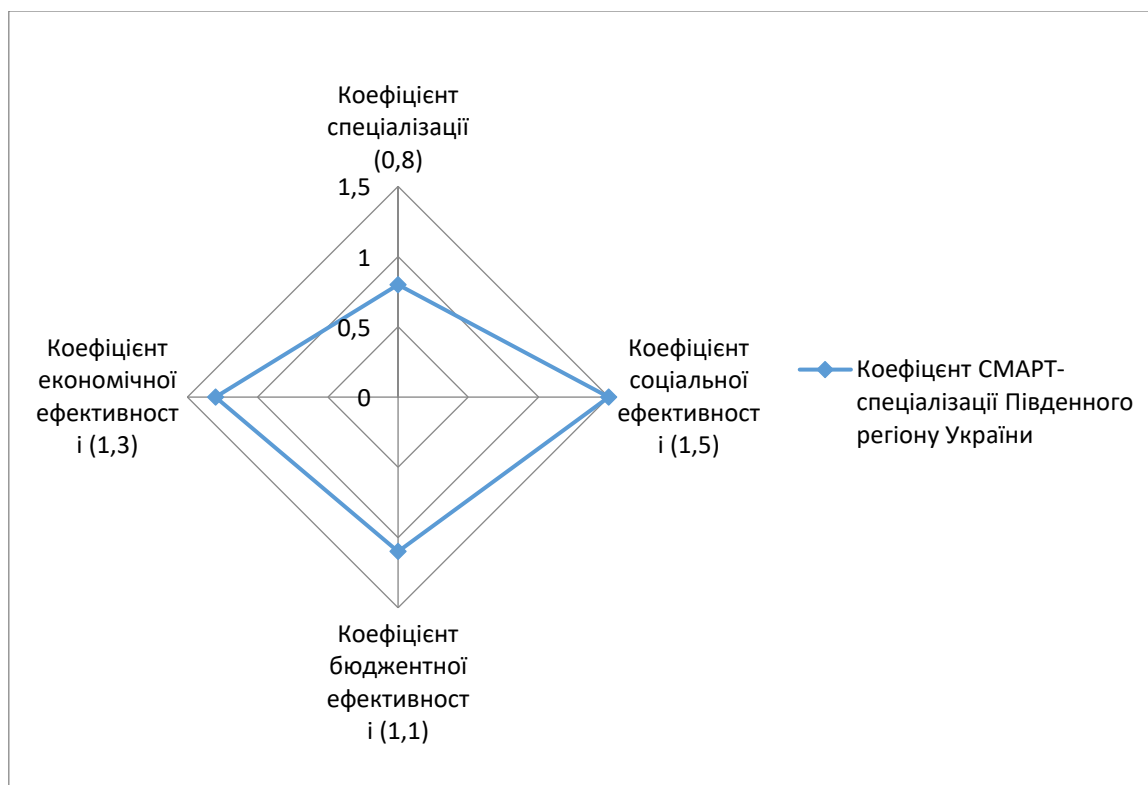

Рис. 1. Коефіцієнти SMART-спеціалізації сфери туризму та гостинності Південного регіону України

Джерело: розраховано автором.

Отже, головним завданням розвитку туризму та гостинності на засадах SMART-спеціалізації є:

1. Виділення найбільш пріоритетних туристичних дестинацій, навколо яких фокусуватиметься стратегія.
2. Формування інвестиційно-привабливого середовища, що передбачає механізми регіонального гарантування інвестиційних вкладень, спрощені процедури для виділення земельних ділянок для будівництва туристичних об'єктів (особливо таких, що мають важливе соціальне та екологічне значення), впровадження механізмів державно-приватного партнерства.
3. Ефективне поєднання бізнесу, органів регіональної влади, ОТГ та науковців навколо формування стратегії та її реалізації.
5. Розроблення механізмів та критеріїв державного інвестування та регіональних замовлень, що стимулюватиме приплив приватних та іноземних інвестицій.
6. Розробка та реалізація стартап-проектів.
7. Реалізація стратегії на основі екологізації та збереження природи.

Як бачимо реалізація моделі SMART-спеціалізації туризму та гостинності рекреації потребує поглибленого дослідження та формування відповідних стратегічних моделей територіального розвитку, узгодженої з іншими галузями економіки регіону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Факторіальні складові розвитку туристичного і готельно-ресторанного бізнесу. Колективна монографія. За ред. проф. М.Д. Балджи. Київ: ФОП Гуляєва В.М., 2022. 270 с.
2. Організація та моделювання процесів розвитку готельно-ресторанного бізнесу. Монографія. Одеса: ОНМУ, 2019. 283 с.
3. Галузеве підприємництво : підручник / за ред. д.е.н., проф. І.В. Савельєвої. Суми: Університетська книга, 2022. 486 с.

Іванов Андрій Миколайович, к.е.н., доцент, доцент кафедри «Підприємництво та туризм» Одеського національного морського університету, Одеса, Україна, email: andriy5555@i.ua

Ivanov Andrii, PhD in Economic, Associate Professor of the Department of Entrepreneurship and Tourism, Odessa National Maritime University, Odessa, Ukraine, email: andriy5555@i.ua